

SUN'IY INTELLEKT DAVRIDA O'QUVCHILARNI ZAMONAVIY KASBLARGA YO'NALTIRISHNING PSIXOLOGIK ASOSLARI

Raxmonova Gulbonu Yunus qizi

Toshkent viloyati Zangiota tumani

Lavozimi: 35-maktab Maktab maslahatchisi.

Email: raxmonovagulbonu7@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20399611>

Annotatsiya. Maqolada sun'iy intellekt sharoitida o'quvchilarni zamonaviy kasblarga yo'naltirishning psixologik asoslari tahlil qilinadi. Tadqiqotda kasbiy o'zini anglash, qiziqish, qobiliyat, motivatsiya, o'z-o'ziga ishonch, kutilayotgan natija, kasbiy moslashuvchanlik va raqamli madaniyat kabi omillar o'quvchining ongli kasbiy tanloviga ta'sir qilishi asoslab beriladi. IMRAD yondashuvi asosida xalqaro tashkilotlar hisobotlari, normativ hujjatlar hamda kasb tanlash psixologiyasiga oid ilmiy qarashlar tahlil qilindi. Natijada sun'iy intellekt davrida maktabda kasbga yo'naltirish diagnostika, axborot berish, amaliy sinov, refleksiya va ijtimoiy hamkorlikni birlashtirgan psixologik-pedagogik tizim sifatida tashkil etilishi lozimligi ko'rsatildi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, kasbga yo'naltirish, zamonaviy kasblar, o'quvchi shaxsi, motivatsiya, o'z-o'ziga ishonch, kasbiy moslashuvchanlik, raqamli savodxonlik.

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПРОФОРИЕНТАЦИИ УЧАЩИХСЯ К СОВРЕМЕННЫМ ПРОФЕССИЯМ В ЭПОХУ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА

Аннотация. В статье анализируются психологические основы профессиональной ориентации учащихся на современные профессии в условиях развития искусственного интеллекта. Рассматриваются такие факторы, как профессиональное самосознание, интересы, способности, мотивация, самоэффективность, ожидаемые результаты, карьерная адаптивность и цифровая культура. На основе структуры IMRAD изучены международные отчеты, нормативные документы и научные подходы к психологии выбора профессии. Обосновано, что профориентация в школе в эпоху искусственного интеллекта должна строиться как психолого-педагогическая система, объединяющая диагностику, информирование, практическую пробу, рефлексию и социальное партнерство.

Ключевые слова: искусственный интеллект, профориентация, современные профессии, личность учащегося, мотивация, самоэффективность, карьерная адаптивность, цифровая грамотность.

PSYCHOLOGICAL FOUNDATIONS OF GUIDING STUDENTS TOWARD MODERN PROFESSIONS IN THE AGE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Abstract. The article analyzes the psychological foundations of guiding students toward modern professions in the age of artificial intelligence. It discusses professional self-awareness, interests, abilities, motivation, self-efficacy, expected outcomes, career adaptability and digital culture as key factors influencing conscious career choice. Using the IMRAD structure, the study reviews international reports, policy documents and scientific approaches to career choice psychology.

The article argues that career guidance in schools should be organized as a psychological and pedagogical system combining diagnostics, information support, practical career trials, reflection and social partnership.

Keywords: *artificial intelligence, career guidance, modern professions, student personality, motivation, self-efficacy, career adaptability, digital literacy.*

KIRISH

Bugungi ta'lim jarayonida o'quvchilarni kasbga yo'naltirish masalasi avvalgidan ko'ra murakkab va mas'uliyatli vazifaga aylandi. Sun'iy intellekt, avtomatlashtirish, ma'lumotlar tahlili, raqamli platformalar va masofaviy mehnat shakllari mehnat bozoridagi kasblar mazmunini o'zgartirmoqda.

Endilikda kasb tanlash faqat muayyan mutaxassislik nomini tanlash emas, balki o'z qobiliyati, qiziqishi, qadriyati, psixologik tayyorgarligi va kelajakdagi o'zgarishlarga moslasha olish salohiyatini anglash jarayonidir.

O'zbekiston taraqqiyot siyosatida har bir fuqaroning salohiyatini rivojlantirish, bilimli va ma'naviy barkamol avlodni tarbiyalash, kuchli iqtisodiyotni shakllantirish ustuvor vazifalar sifatida belgilangan [1]. Bu vazifa maktabda o'quvchini erta yoshdan boshlab ongli tanlovga, mustaqil fikrlashga, texnologik yangiliklardan maqsadli foydalanishga va o'z kelajagini rejalashtirishga tayyorlashni talab qiladi.

Xalqaro manbalar ham kasbga yo'naltirishning dolzarbligini kuchaytiradi. Jahon iqtisodiy forumi 2025 yilgi hisobotida 2030 yilgacha texnologik o'zgarishlar, demografik siljishlar, yashil iqtisodiyot va iqtisodiy noaniqliklar mehnat bozorini sezilarli darajada o'zgartirishini qayd etadi [4]. Hisobotda ish beruvchilar 2030 yilga borib xodimlarning asosiy ko'nikmalarining 39 foizi o'zgarishini kutayotgani keltiriladi [4]. Demak, maktab o'quvchilari faqat bugungi mavjud kasblarga emas, balki tez o'zgaradigan kasbiy muhitga psixologik tayyor bo'lishlari zarur.

Sun'iy intellektning ta'limga kirib kelishi ikki tomonlama vaziyat yaratadi. Bir tomondan, u o'quvchilarga kasblar haqida keng axborot olish, qiziqishlariga mos yo'nalishlarni tahlil qilish, loyiha ishlari va kreativ fikrlashni rivojlantirish imkonini beradi. Ikkinchi tomondan, UNESCO generativ sun'iy intellekt ta'limda ma'lumotlar maxfiyligi, yoshga mos foydalanish, adolat, inklyuzivlik va inson nazorati kabi muhim masalalarni yuzaga chiqarishini ta'kidlaydi [2; 3].

Shuning uchun kasbga yo'naltirishda sun'iy intellektni mutlaq qaror qabul qiluvchi vosita emas, balki o'qituvchi, psixolog, ota-ona va o'quvchining ongli hamkorligini qo'llab-quvvatlovchi yordamchi vosita sifatida ko'rish lozim.

Maqolaning maqsadi - sun'iy intellekt davrida o'quvchilarni zamonaviy kasblarga yo'naltirishning asosiy psixologik omillarini aniqlash hamda maktab amaliyotida qo'llash mumkin bo'lgan psixologik-pedagogik yondashuvlarni asoslashdan iborat.

Maqolaning vazifalari quyidagilardan iborat: kasb tanlashga ta'sir qiluvchi psixologik omillarni tahlil qilish; zamonaviy kasblarga yo'naltirishda sun'iy intellektning imkoniyat va xavflarini ko'rsatish; maktab sharoitida samarali kasbiy yo'naltirish modelini taklif etish.

METODOLOGIYA

Maqola nazariy-analitik xarakterga ega bo'lib, unda empirik tajriba o'tkazilgani da'vo qilinmaydi.

Tadqiqotda ilmiy manbalar, xalqaro hisobotlar, normativ hujjatlar va kasb tanlash psixologiyasiga oid nazariy yondashuvlar tahlil qilindi. Metod sifatida kontent-tahlil, qiyosiy tahlil, umumlashtirish va psixologik-pedagogik modellashtirish usullaridan foydalanildi.

Manbalar tanlashda uch mezonga e'tibor qaratildi. Birinchidan, manba sun'iy intellekt va mehnat bozori o'zgarishlari haqida faktik ma'lumot berishi kerak edi. Shu maqsadda Jahon iqtisodiy forumi, Xalqaro mehnat tashkiloti va UNESCO materiallari ko'rib chiqildi [2; 4; 5].

Ikkinchidan, manba o'quvchilarni kasbga yo'naltirishda psixologik mexanizmlarni tushuntirishi kerak edi. Bu borada ijtimoiy-kognitiv kasbiy nazariya, o'z-o'ziga ishonch, shaxs-muhit mosligi, kasbiy moslashuvchanlik va hayot davomida kasbiy rivojlanish g'oyalari asos qilib olindi [7; 8; 9; 10; 11]. Uchinchidan, manba maktab amaliyotida qo'llash mumkin bo'lgan tavsiyalarni ishlab chiqishga yordam berishi kerak edi.

Tahlilda 'zamonaviy kasb' tushunchasi tor ma'noda faqat axborot texnologiyalari kasblari bilan cheklanmaydi. U sun'iy intellektdan foydalana oladigan, ma'lumot bilan ishlaydigan, kommunikativ, kreativ, texnik, ijtimoiy va ekologik masalalarni hal qila oladigan mutaxassisliklar majmui sifatida talqin qilindi. Bunday yondashuv o'quvchining individual imkoniyatlarini texnologiya bilan uyg'unlashtirishga xizmat qiladi.

NATIJALAR

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, sun'iy intellekt davrida o'quvchini zamonaviy kasblarga yo'naltirishning markazida texnologiya emas, balki o'quvchi shaxsi turishi kerak. Kasb tanlash jarayoni psixologik jihatdan kamida besh asosiy komponentga tayanadi: o'zini anglash, qiziqish va qobiliyatni aniqlash, motivatsiyani shakllantirish, o'z-o'ziga ishonchni rivojlantirish, kelajakdagi o'zgarishlarga moslashuvchanlikni tarbiyalash.

Birinchi komponent - o'zini anglash. O'quvchi o'zining qaysi faoliyatdan zavq olishini, qanday masalalarni yechishga qiziqishini, qaysi fan va amaliy mashg'ulotlarda muvaffaqiyatga erishishini kuzatishi kerak. Hollandning shaxs va kasbiy muhit mosligi haqidagi yondashuvi kasb tanlashda qiziqish, qadriyat va mehnat muhiti o'rtasidagi uyg'unlik muhimligini ko'rsatadi [9].

Shu sababli maktabda o'quvchini faqat 'qaysi kasb daromadli?' degan savolga emas, balki 'men qaysi muammolarni hal qilishni xohlayman?', 'qaysi faoliyatda kuchli tomonlarim ko'rinadi?' kabi savollarga yo'naltirish maqsadga muvofiqdir.

Ikkinchi komponent - o'z-o'ziga ishonch va kutilayotgan natija. Ijtimoiy-kognitiv kasbiy nazariyada qiziqish, tanlov va kasbiy qat'iyat o'quvchining o'z imkoniyatiga ishonishi, natijani qanday tasavvur qilishi va qo'ygan maqsadlari bilan bog'liq ekani ta'kidlanadi [7]. Bandura o'z-o'ziga ishonchni shaxsning muayyan vazifani bajara olishiga bo'lgan ishonchi sifatida talqin qiladi [8].

Sun'iy intellekt davrida bu omil ayniqsa muhim, chunki ko'plab o'quvchilar texnologik kasblarni 'juda qiyin', 'faqat iqtidorlilar uchun' yoki 'faqat dasturchilar uchun' deb tasavvur qilishi mumkin. O'qituvchi va psixologning vazifasi o'quvchida bosqichma-bosqich muvaffaqiyat tajribasini yaratishdir.

Uchinchi komponent - kasbiy moslashuvchanlik. Hozirgi sharoitda o'quvchi bitta kasb nomiga qattiq bog'lanib qolmasligi, balki o'z ko'nikmalarini turli sohalarida qo'llashni o'rganishi kerak. Savickasning kasbiy konstruktsiya nazariyasi shaxs o'z karerasini ijtimoiy va madaniy muhitda ma'no yaratish orqali qurishini ta'kidlaydi [11]. Bu yondashuvga ko'ra, o'quvchini zamonaviy kasbga yo'naltirish uning shaxsiy hikoyasi, orzusi, qadriyati va real imkoniyatlari bilan bog'liq holda olib borilishi lozim.

To'rtinchi komponent - axborotni tanqidiy qabul qilish. Sun'iy intellekt vositalari o'quvchiga ko'p ma'lumot beradi, biroq bu ma'lumotlarning barchasi to'g'ri, xolis yoki o'quvchiga mos bo'lmasligi mumkin. UNESCO sun'iy intellektdan foydalanishda inson huquqlari, shaffoflik, adolat, maxfiylik va inson nazorati tamoyillari muhimligini qayd etadi [3]. Demak, kasbga yo'naltirish jarayonida o'quvchilar raqamli axborotni tekshirish, kasblar haqidagi stereotiplarni ajratish, algoritmik tavsiyalarni tanqidiy baholash va mustaqil qaror qabul qilishga o'rgatilishi kerak.

Beshinchi komponent - ijtimoiy hamkorlik. OECD Career Readiness loyihasi maktablar, hukumatlar, ish beruvchilar va boshqa manfaatdor tomonlar yoshlarni o'z mehnat hayotini tasavvur qilish, rejalashtirish va tayyorlashga ko'maklashishi zarurligini ko'rsatadi [6].

Shu nuqtai nazardan, o'quvchini zamonaviy kasblarga yo'naltirish faqat bir martalik suhbat yoki test bilan cheklanmaydi. U sinf rahbari, fan o'qituvchisi, maktab psixologi, ota-ona, mahalla, kollej, universitet va ishlab chiqarish vakillari hamkorligidagi uzluksiz jarayon bo'lishi kerak.

Quyidagi jadval sun'iy intellekt davrida kasbga yo'naltirishning psixologik-pedagogik modelini umumlashtiradi.

Yo'nalish	Psixologik mazmun	Amaliy vositalar	Kutiladigan natija
Diagnostika	Qiziqish, qobiliyat, temperament, qadriyat va o'quv motivlarini aniqlash	Kuzatish, suhbat, so'rovnoma, portfolio, ijodiy topshiriqlar	O'quvchi o'z kuchli tomonlarini anglaydi
Axborot berish	Kasblar mazmuni, mehnat bozori va AI ta'siri haqida real tasavvur hosil qilish	Kasb xaritasi, mutaxassislar bilan uchrashuv, raqamli resurslar	Kasb haqidagi stereotiplar kamayadi
Amaliy sinov	O'quvchining qiziqish va qobiliyatini faoliyat orqali tekshirish	Loyiha ishi, robototexnika, media loyiha, tadqiqot topshirig'i	O'z-o'ziga ishonch va amaliy ko'nikma ortadi
Refleksiya	Tanlov sabablarini anglash, xato va yutuqlardan xulosa chiqarish	Kasbiy kundalik, 'mening kelajak yo'lim' xaritasi, guruh muhokamasi	Ongli qaror qabul qilish shakllanadi
Hamkorlik	O'quvchi qarorini oila va ijtimoiy muhit bilan uyg'unlashtirish	Ota-onalar seminari, korxonalar/kollejga tashrif, mentorlik	Qo'llab-quvvatlovchi kasbiy muhit yaratiladi

Modelning muhim jihati shundaki, u o'quvchini faqat tayyor kasb nomlariga moslashtirmaydi, balki kasbiy tanlov uchun zarur psixologik poydevorni shakllantiradi. Masalan, o'quvchi sun'iy intellekt bilan bog'liq kasblarga qiziqsa, unga dasturlashdan tashqari ma'lumotlar etikasi, dizayn, til texnologiyalari, pedagogik texnologiyalar, tibbiy diagnostika, agrar

texnologiyalar, ekologik monitoring yoki moliyaviy tahlil kabi ko'plab yo'nalishlar mavjudligi tushuntiriladi. Bunda asosiy maqsad o'quvchini 'AI kasbi' degan umumiy tushunchaga emas, balki o'z qiziqishi va qobiliyatiga mos faoliyat maydoniga yo'naltirishdir.

Tahlilda yana bir muhim natija aniqlandi: kasbga yo'naltirishda psixologik xavflarni e'tiborsiz qoldirish noto'g'ri tanlovga olib kelishi mumkin. Bunday xavflarga texnologiyadan qo'rqish, o'zini past baholash, ota-ona bosimi, ijtimoiy tarmoqlardagi soxta muvaffaqiyat tasvirlari, gender stereotiplari, hududiy va raqamli tengsizlik, shuningdek, sun'iy intellekt tavsiyalariga haddan tashqari ishonish kiradi.

Xalqaro mehnat tashkiloti generativ sun'iy intellekt ko'proq kasblarni to'liq almashtirishdan ko'ra ularning mazmunini to'ldirishi va o'zgartirishi ehtimoli yuqori ekanini, shuning uchun adolatli o'tish va kasb sifati masalalariga e'tibor zarurligini ko'rsatadi [5]. Bu xulosa maktabda qo'rquvga emas, tayyorgarlik va moslashuvchanlikka asoslangan kasbiy tarbiyani kuchaytirishni talab qiladi.

DISKUSSIYA

Sun'iy intellekt sharoitida kasbga yo'naltirishning eng muhim masalalaridan biri erta ixtisoslashuv va keng ko'nikmalar o'rtasidagi muvozanatdir. Agar o'quvchi juda erta faqat bitta kasb nomiga yo'naltirilsa, kelajakdagi o'zgarishlar uning tanlovini cheklab qo'yishi mumkin.

Aksincha, o'quvchi umumiy ko'nikmalar, muammoli vaziyatlarni hal qilish, muloqot, kreativlik, raqamli savodxonlik va o'zini boshqarish kabi universal kompetensiyalarni egallasa, turli kasbiy yo'nalishlarga moslashish imkoniyati ortadi.

Bu masalada o'qituvchining roli alohida ahamiyatga ega. O'qituvchi o'quvchiga faqat kasblar ro'yxatini beruvchi shaxs emas, balki uning qiziqishlarini ko'radigan, muvaffaqiyatlarini qo'llab-quvvatlaydigan, qiyinchiliklardan xulosa chiqarishga yordam beradigan va real imkoniyatlarni ko'rsatuvchi pedagogik maslahatchidir. Psixolog esa o'quvchining qobiliyatlari, emotsional holati, o'z-o'ziga bahosi va ijtimoiy muhitini hisobga olgan holda kasbiy yo'naltirish jarayonini individual tarzda tashkil etishga ko'maklashadi.

Sun'iy intellektidan foydalanish jarayonida axloqiy va psixologik chegaralar ham aniq bo'lishi kerak. UNESCO generativ sun'iy intellektni ta'limda maqsadli va nazoratli qo'llash, ma'lumotlar maxfiyligini himoya qilish, yoshga moslikni ta'minlash va inson agentligini saqlash zarurligini qayd etadi [2]. Shuning uchun maktabda AI vositalari o'quvchi haqida yakuniy hukm chiqarishi, 'sen faqat shu kasbga mos kelasana' tarzida qat'iy xulosa berishi mumkin emas. U faqat variantlarni ko'rsatishi, savollarni aniqlashtirishi, o'quvchi va o'qituvchiga tahlil uchun qo'shimcha ma'lumot berishi mumkin.

Kasbga yo'naltirishning samaradorligi o'quvchining shaxsiy faolligi bilan bog'liq. O'quvchi kasblarni faqat eshitib emas, balki kichik loyiha, jamoaviy topshiriq, laboratoriya ishi, ijtimoiy muammo yechimi yoki raqamli mahsulot yaratish orqali sinab ko'rganda, unda real tasavvur paydo bo'ladi.

Masalan, 'ma'lumotlar tahlilchisi' kasbini tushuntirish uchun oddiy jadvaldagi ma'lumotlarni tahlil qilish, diagramma tuzish va xulosa chiqarish topshirig'i berilishi mumkin.

'UX dizayner' kasbi uchun foydalanuvchi ehtiyojini o'rganish va sodda interfeys maketini chizish foydali. 'AI etikasi mutaxassisi' yo'nalishida esa algoritmik adolat, maxfiylik va mas'uliyat mavzularida muhokama o'tkazish mumkin.

Boshlang'ich sinf va o'rta ta'limning dastlabki bosqichlarida kasbga yo'naltirishning maqsadi aniq kasb tanlatish emas, balki bolada qiziqish, o'zini sinash, savol berish, mehnatga hurmat va o'z kuchiga ishonchni shakllantirishdir. Yuqori sinflarda esa kasblar mazmuni, ta'lim yo'nalishlari, mehnat bozori talablari, shaxsiy qobiliyat va real reja masalalari chuqurlashtiriladi.

Shu tariqa kasbga yo'naltirish yoshga mos, bosqichma-bosqich va psixologik jihatdan ehtiyotkor tashkil etiladi.

Muhokamadan kelib chiqib, maktab amaliyoti uchun quyidagi tavsiyalarni ajratish mumkin: birinchidan, har bir o'quvchi uchun qiziqish va qobiliyatlarni kuzatish portfoliolarini yuritish; ikkinchidan, kasblar haqidagi darslarda sun'iy intellekt imkoniyatlarini tanqidiy va axloqiy muhokama qilish; uchinchidan, fanlararo loyihalar orqali o'quvchilarni zamonaviy faoliyat turlari bilan tanishtirish; to'rtinchidan, ota-onalarga kasb tanlashda bosim emas, qo'llab-quvvatlash muhimligini tushuntirish; beshinchidan, o'quvchilarda moslashuvchanlik, tanqidiy fikrlash va uzluksiz o'rganishga tayyorlikni rivojlantirish.

XULOSA

Sun'iy intellekt davrida o'quvchilarni zamonaviy kasblarga yo'naltirish texnologik jarayon bo'lishi bilan birga, eng avvalo, psixologik-pedagogik jarayondir. Chunki kasbiy tanlov o'quvchining o'zini anglashi, qiziqishi, qobiliyati, motivatsiyasi, o'z-o'ziga ishonchi, ijtimoiy muhiti va kelajak haqidagi tasavvurlari bilan bevosita bog'liq.

Maqolada olib borilgan tahlil shuni ko'rsatdiki, sun'iy intellekt maktabdagi kasbga yo'naltirish imkoniyatlarini kengaytiradi, biroq insoniy omilni almashtirmaydi. AI vositalari axborot berish, variantlarni taqqoslash, loyihaviy ta'limni qo'llab-quvvatlash va individual yo'nalishlarni ko'rsatishda foydali bo'lishi mumkin. Ammo yakuniy qaror o'quvchi shaxsi, pedagogik kuzatuv, psixologik tahlil va oilaviy-ijtimoiy maslahat asosida shakllanishi kerak.

Shu sababli zamonaviy maktabda kasbga yo'naltirish diagnostika, axborot, amaliy sinov, refleksiya va hamkorlik bosqichlarini o'z ichiga olgan uzluksiz tizim sifatida tashkil etilishi lozim.

Bunday tizim o'quvchilarda nafaqat zamonaviy kasblar haqida tasavvur, balki o'z kelajagini ongli rejalashtirish, texnologik o'zgarishlarga moslashish, mas'uliyatli tanlov qilish va hayot davomida o'qishga tayyorlikni shakllantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023 yil 11 sentyabrdagi PF-158-son Farmoni. 'O'zbekiston - 2030' strategiyasi to'g'risida. - URL: <https://lex.uz> (murojaat sanasi: 19.05.2026).
2. UNESCO. Guidance for generative AI in education and research. - Paris: UNESCO, 2023. - 44 p.
3. UNESCO. Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence. - Paris: UNESCO, 2022. - 43 p.

4. World Economic Forum. The Future of Jobs Report 2025. - Geneva: World Economic Forum, 2025. - URL: <https://www.weforum.org> (murojaat sanasi: 19.05.2026).
5. Gmyrek P., Berg J., Bescond D. Generative AI and Jobs: A global analysis of potential effects on job quantity and quality. ILO Working Paper 96. - Geneva: International Labour Organization, 2023. - 84 p.
6. OECD. Career Readiness: Preparing young people for working lives. - Paris: OECD, 2026. - URL: <https://www.oecd.org> (murojaat sanasi: 19.05.2026).
7. Lent R. W., Brown S. D., Hackett G. Toward a unifying social cognitive theory of career and academic interest, choice, and performance // *Journal of Vocational Behavior*. - 1994. - Vol. 45, No. 1. - P. 79-122.
8. Bandura A. Self-efficacy: The exercise of control. - New York: W. H. Freeman and Company, 1997. - 604 p.
9. Holland J. L. Making Vocational Choices: A Theory of Vocational Personalities and Work Environments. 3rd ed. - Odessa, FL: Psychological Assessment Resources, 1997. - 303 p.
10. Super D. E. A life-span, life-space approach to career development // *Career Choice and Development* / ed. by D. Brown, L. Brooks. - San Francisco: Jossey-Bass, 1990. - P. 197-261.
11. Savickas M. L. Career Construction Theory and Practice // *Career Development and Counseling: Putting Theory and Research to Work* / ed. by S. D. Brown, R. W. Lent. 2nd ed. - Hoboken: John Wiley & Sons, 2013. - P. 147-183.
12. Woolfolk A. Educational Psychology. 13th ed. - Boston: Pearson, 2016. - 720 p.